

A gyakorló iskolák egészségügyi helyzete

A pedagógusok egészségügyi ismereteinek, egészségnevelő tevékenységének fontosságát az utóbbi időben több oldalról és ismételten hangsúlyozták. A leendő pedagógusok egészségtan oktatásának korszerűsítése érdekében komoly előrehaladás történt. Az anatómiára, élettanra és lélektanra vonatkozó tananyag mellett az iskolaegészségtan és egészséges életmódra nevelés elméletével és gyakorlatával is meg kell ismerkedniük. Erről a tanárképző főiskolákon, a tanítóképző- és az óvónőképző intézetekben 1970-ben bevezetett tanterv gondoskodik, s új tankönyv is készült. (1. 2) Az egészségtan oktatás nemcsak elméleti ismeretek közléséből áll, hanem gyakorlatokból is, mint pl. többek között az elsősegélynyújtás, a gyermekek étkeztetésének, személyi higiéniájának, testnevelésének ellenőrzése, az Ifjúsági Vöröskereszt munkájának tanulmányozása (3). A gyakorlatokból természetesen nem maradhat ki az iskolák közegészségügyi helyzetének, értékelése sem, s a követelmények mellett a pedagógusjelölteknek meg kell ismerkedniük azokkal a közegészségügyi vonatkozású problémákkal is, melyekkel munkájuk során az iskolákban majd találkozhatnak. Ilyen értelemben nagyon fontos szerep hárulna a gyakorló iskolákra, ahol a gyakorlati ismeretek első-sorban megszerezhetőek, s egyben az iskolaegészségtan tárgyban előadottak gyakorlati bemutatására is szolgálhatnak.

A gyakorló iskolák e funkcióját már régen felismerték. Simkó Endre 1899-ben írta azt, hogy „a jó tanítóképző intézetnek sava-borsa a jó gyakorló iskola. Mutasd meg gyakorló iskoládat, megismerem tanítóképzésedet” (4). Bodnár Gáspár 1904-ben megjelent Gyakorlóiskolai Kalauz-ában kiemeli azt, hogy a jelölteknek már képzésük első évében rendszeresen látogatniuk kell a gyakorló iskolákat, mert ott „sajátíthatják el a gyermekekkel való bánásmódot, s a gyakorlatban érvényesíthetik azt, amit a test- és egészségtanból tanultak, s átélhetik a tanult ismeretek gyakorlati alkalmazását is. Megismerhetik a testi nevelés feladatait, hogyan kell a gyermeket óvni, gondozni. Ugyanakkor ügyelnek saját példamutató magatartásukra, a helyes testtartás, az olvasás, írás egészségügyi szabályainak betartására. Így írja: „Alkalmuk van a növendékeknek a test és egészségtan elveit önmagukkal és a közzel szemben alkalmazni. A higiénia követelményeinek gondos és lehető megvalósításával úgyszólván érzéket, készséget nyernek arra, hogy majd saját iskolájukban, működésük terein határozott életrendszerré tegyék. Az iskola szellőztetése, asztaluk, szekrényük, ruhájuk, könyveik rendben való tartása szépérzéküket fejleszti... A növendékek csak úgy szokják meg a rendet és tisztaságot, ha mindig rendet és tisztaságot látnak maguk körül... Idővel annyira átmegy a vérükbe, hogy a legkisebb rendtelenség, tisztátalanság rosszul esik nekik” (5).

Minden megállapításokat azért részleteseztük, mert úgy véljük, hogy a gyakorlati képzésben ezek a szempontok azóta háttérbe kerültek. A „Gyakorlati képzés rendje” kiadványban sem az elvi, sem a gyakorlati feladatok között nem szerepelnek egészségügyi vonatkozások, csupán a munkavédelem fontosságát említik meg (6). A szakmai gyakorlatokkal foglalkozó nagyszámú közlésben szintén alig tesznek említést egészségügyi kérdésekről. A külső gyakorló iskolák kiválasztásánál pl. higiénés szempontok nem játszanak szerepet, vagy csak annyiban, hogy ott a jelöltek megfelelő lakása és étkeztetése megoldható legyen. Az egészségügyi kérdések ott is kimaradtak, ahol pedig a hallgatók iskolán kívüli munkájára nagy súlyt helyeznek, s e célból pl. 23 szempont szerint dolgoztak ki feladatlapokat (7). A tanulók életkori sajátosságainak megfigyelésénél a lélektani vonatkozások dominálnak, s ritka az olyan beszámoló, melyben arról is szó van, hogy a hallgatók a gyakorlat során eredményt értek el a tanulók testi higiéniájának emelésében is (8). Az egészségügyi kérdésekről egyébként sem a hallgatók, sem oktatóik és gyakorlatvezetőik általában nem tesznek említést. Ellentétben áll viszont ezzel az a tapasztalat, mely a szombathelyi tanítóképzőből kikerült már működő és tanulmányaik során egészségtanból vizsgát tett pedagógusok kérdőíves kiértékelésén alapzik. A válaszadók úgy vélekedtek, hogy az egészségügyi ismeretek megkönnyítették nevelési munkájukat, s a gyakorlatban is használható ismeretek birtokába jutottak (9).

A gyakorló iskolák egészségügyi helyzetének vizsgálata során arról kívántunk tájékozódni, hogy tárgyi vonatkozásban példaként szolgálhatnak-e a leendő pedagógusok előtt, de érdekelt az is, hogy ott milyen egészségnevelő tevékenységet folytatnak, s esetleg bevonják-e abba a hallgatókat is. A szokványos higiénés ellenőrzések alapjai az egészségügyi normák, melyek tudományos vizsgálaton, vagy tapasztalaton alapulnak, a követelményeket pedig egészségügyi rendelkezések foglalják össze. A közegészségügyi értékelés célja azonban most elsősorban nem az iskolában tanulóakra ható környezeti feltételek vizsgálata, hanem az, hogy a higiénés színvonal milyen közvetett egészségnevelő hatást fejtethet ki az ott tevékenykedő hallgatókra. Az egészségnevelő hatás elemzése bo-

nyolultabb, mint a környezeti károsító hatásoké. A környezet az igényszintet is meghatározhatja, a megszokás pedig, ilyen értelemben a jó megszokása, helyes stereotípiákat alakíthat ki és viszont. A tanuló felnőtt is nagyon fogékony a különböző hatásokra, a tanulás során hallott, látott példák döntő jelentőségűek.

A gyakorló iskolák egészségügyi helyzetével egyszeri látogatás során rövid helyszíni szemle alapján ismerkedtünk meg. Az adatok 13 gyakorló iskola 1970 évi állapotát tükrözik.

Környezetegészségügyi helyzet

Az iskolák egészségügyi helyzetét döntően befolyásolja a létesítés időpontja. A 13 gyakorló iskolából 3 még a múlt században épült, 5 1900 és 1930 között, 1 a második világháború előtt, a felszabadulás után mindössze 4. Öt iskola eredetileg nem is tanító, vagy tanárképzés céljára szolgált. A régi épületeket többé-kevésbé korszerűsítették.

Az iskolaépületeket kedvező természeti környezetben kellene elhelyezni. Régebbi építkezéseknél inkább az a törekvés dominált, hogy a középület jellegét hangsúlyozzák, így a város központi helyére kerültek. Ez az akkori forgalom mellett nem volt nagy hiba, különösen, ha a megfelelő nagyságú telket ott biztosítani tudták. A városiasodás következtében ezen iskolák környezete azonban beépült, s egyre inkább ki vannak téve levegőszennyeződésnek, por és zajátalomnak. A megemlekedett tanulólétszám miatt a zsúfoltság is nőtt. 4 gyakorló iskola elhelyezése kedvező. Elfogadhatónak minősíthető még 5 — meglévő épületek beépített környezetben, de más ártalom nélkül —, 4 viszont kifogásolható helyen működik. A kifogás oka, hogy közvetlenül zajos, forgalmas főútvonal halad mellettük, vagy, hogy MÁVAUT, MÁV pályaudvar van a közelben. Meglévő épületek elhelyezésén változtatni aligha lehet, esetleg sor kerülhet a forgalom elterelésére, s a zöldfelületek védőhatásának maximális kihasználására. A hallgatók előtt is hangsúlyozni kell azt, mennyire fontos új intézmények létesítésénél az egészségügyi szempontból is megfelelő terület biztosítása.

A gyakorló iskola telkének nagysága összefügg azzal, hogy a pedagógusképző intézettel közös épületben helyezkedik-e el — ez a helyzet 7 intézményben. A különálló 5 gyakorló iskola távolsága a képzőtől 200 m és 1 km között változik, egy helyen pedig közvetlenül csatlakozik ahhoz.

A gyakorló iskolák sem az udvarok méretét, sem azok felszereltségét tekintve nem mondhatók jobbnak az átlagosnál. Tanteremszámuk 8 és 24 között van, de még a viszonylag kisebb gyermeklétszámot (220—800 tanuló) figyelembevéve is a normák szerint 4000—12 000 m² volna a területigény. Kedvezőtlen a helyzet ott, ahol a gyakorlóiskola a képzőintézettel közös épületben van. Kétségtelen, hogy szép és jól felszerelt sportpályákat is lehet látni, de ezek az általános iskolások, különösen a 6—10 évesek igényeit nem elégíthetik ki. A gyermekek részére szolgáló udvarrészlet 6 gyakorló iskolában rendkívül kis méretű, de a terület mindenütt a norma alatt van. Némi legyet emez, hogy Szegeden a szomszédban telket bérlelnek, Esztergomban a szigeten levő sportpályát is használják, Baján pedig játszótér van a közelben. Az udvarok tagozódása a sportpálya és esetleg a virágoskert elkülönítéséből áll. Kis fedett rész áll rendelkezésre Pécsen. Az udvar sok helyen sivár képet mutat, néhol szemét és építkezés okoz rendetlenséget. Gyermekek részére szolgáló hinták és mászófelszerelések csak Baján és Szombathelyen találhatók. Véleményünk szerint éppen a gyakorló iskolákban kellene bemutatni az iskolások részére alkalmas különböző mozgásfejlesztő eszközöket, játékokat és felszereléseket. *Az udvarral kapcsolatos hiányosságokat* azért is ki kell említeni, mert valamennyi iskolában napközi otthon is működik, és ott a szabad levegőn történő aktív pihenés tárgyi feltételeinek biztosítása különösen fontos.

(Következik a befejező rész.)

KELENDI GYULÁNÉ,
Budapest

Önkormányzat az általános iskolában

Az MSZMP 10. kongresszusa kiemelten foglalkozott közéletünk demokratizmusának elvi és gyakorlati kérdéseivel. Nem véletlenül került ugyanez a probléma ezt követően a KISZ 8. kongresszusának középpontjába is. Ha társadalmunk életében valamelyik területen lényegesen előbbre szeretnénk lépni, mindenekelőtt az ifjúság ne-